

բուն կարգէն է, կառավարութեան կողմը առանձին ծանուցական դրով խնայուցիք էր որ, ինչպէս ձէ լարիկ և իրմիջի Սիմփօն, և առանձին պարտաւոր ձէ պալի պաշտօն ունեցող մարդուն տղան Տիմիթրի, և ինկիլիդ տէրութեան հայտարարեան մայլթայի Չէքօ անուն մարդիկ իր անէն խել մը մեծա գին քարերով շինուած դարգեր և պատրաստական դրամ գողցիք են. և առանց մէջէն Սիմփօն և Տիմիթրի Շիրա կղզիին կողմը փախեր են: Առաջիկայ տարանգնուած պարտաւորութեան լծակին և Չէքօն բռնուեցան և զապիկէի ատենին առաջը եղած հարցաքննութեան վերջիչեալ լծակին իր բերնովը խոտովանելովը, և Չէքօյին համար քանի մը տեղեկութիւն ունեցող մարդոց վիտերովը ստուգուեցաւ որ այս բաներս գողցողները յիրաւի ասոնք են եղեր: Այն տեղէն արդարութեան վճարոց ատեալներ (մէջիւսի ահաբալի ատիւն) խրկուեցան. և հոն ալ յիշեալ լծակին այն գողութեանը հաղորդ ըլլալին խոտովանելով ատենականները բարակ քնննութիւն ընելով իմացան որ Չէքօն ալ նոյն գողութեանը հաղորդ է, փախուցներէն ալ Տիմիթրիին Պալլատարա գողցիք է, և Սիմփօն լծակին անցեր է: Այս տեղեկութիւններուն վրայ յիշեալ լծակին և Չէքօյին ձեռքը գտնուած գողութիւնները առանձին հաճի Հիւսէին էֆէնտիին տրուեցան. և գողերը այն օրէն հաշուելով երկու տարի միջոցաւ բռնակալ տրուեցան: Եւ փախուցներուն ձեռքը գտնուած գողութիւններուն համար ալ արտաքին գործոց տեսուչ մեծապատիւ նախարարին յանձնուեցաւ որ երեւան հանելու համար հարկաւոր եղած միջոցները ի գործ դնէ:

— Երբեմն երկու մարդ իրարու այնքան նման կը գտնուին որ մէկուն հետ երկար ժամանակէ ի վեր տեսութիւն ընող և մէկ անգ ընող մարդը անգամ կը խաբուի: Հառ եղած է որ մէկը իրեն բոլորովին օտար և չի ճանչցած մարդը տեսնելով միայն գէմքէն իր մէկ բարեկամին կը նմանցնէ, հետը տեսութիւն կ'ընէ, կը խօսի, միւսը կը շուարի, կը կապիւրտի. անկիւն մը տեսած ըլլալը և անանկ բարեկամութիւն ընելուն պատճառը չի կրնար գուշակել. քանի մը պաղ կերպով զրուցուած քաղաքավարական խօսքերէն ետքը կ'երթայ: Ասանկ իրարու նման մարդիկ հարկաւ վրանին իրար մէ տարբերելու նշան մըն ալ կ'ուենան. ձայնը, խօսուածքը, քարուածքը, կայնուածքը, և այլն: Բայց ամէն ատեն ասոնք իրարմէ զատող նշանը առանկ բնական բան չըլլար. երբեմն պատահունքով եղած բան ալ կ'ըլլայ. ինչպէս. մէկը ձեռքին կամ թեւին վրայ առողջացած վերքի մը նշան ունի, որ մէկը չունի. և այլն: Ասանկ իրարմէ տարբերելու նշան չունենան, և մէկը գատախաղ ունենալով սխալմամբ անոր նմանը բռնել տալու ըլլալը նէ՛ բռնուողը մինչեւ որ իրեն այն բնութեանը մարդը ըլլալը հասկնային նէ՛ շատ աշխատութիւն կը քաշէ: Ասանկ գիտուած մը պատահեր է մօտեւրըս, որ մեծաթոր տէրութեան խաբարի մաքաւ լըս գիրը կը հրատարակէ:

Կոտանդնուած պարտաւորութեան լծակին վրայ առողջացած վերքի մը նշան ունի, որ մէկը չունի. և այլն: Ասանկ իրարմէ տարբերելու նշան չունենան, և մէկը գատախաղ ունենալով սխալմամբ անոր նմանը բռնել տալու ըլլալը նէ՛ բռնուողը մինչեւ որ իրեն այն բնութեանը մարդը ըլլալը հասկնային նէ՛ շատ աշխատութիւն կը քաշէ: Ասանկ գիտուած մը պատահեր է մօտեւրըս, որ մեծաթոր տէրութեան խաբարի մաքաւ լըս գիրը կը հրատարակէ:

նայի և կ'ըսէ. դուն իմ այս ըլլալով այս տան և երեք տարի է որ զիս անխնամ երեսի վրայ ձգեր դուրսերը կը սլալալալ. հիմայ եկեր ես. ես իմ հալը (կամ այսքան տարիէ ի վեր իմ ապրուստիս համար ըրած ծախքը) կ'ուզեմ: Այս ըսելով այն տեղուանքը կեցող քառաւիյն այս խեղճը բռնել կուտայ զապիկէի կը խրկէ. և ինքն ալ հոն կ'երթայ: Իշտ րէֆ էֆէնտիին պարզապէս կ'ընէ չի ճանաչելը, և իրեն իր երկիրը կարգուած ըլլալը, և կ'ինն ալ տալ կուտին սղ ըլլալը կը պատմէ նէ՛ զապիկէի ատենաւ կանները կ'ընէ կ'ըսէ. թէ որ այս մարդը յիրաւի քու երկիրը ըլլար նէ՛ պատճառ մը չունի. քեզ և մեզ խաբելու և սուտ ըսելու: Կ'ընէ կ'ըսէ. պատճառ ունի, և ինքն ալ գիտէ. անոր համար չիտալ կը ըսելու չի համարձակիր: Տանը մէկ բաժինին գինէն առնելով ունիմ վրան. այն ստակը տալու միտք չունի. սուտ զրուցելուն պատճառը այս է. մօրաքոյրս ալ առանկ ըլլալը գիտէ. և այս ալ կը ճանչնայ: Իշտ էֆէնտիին այս բանին ալ բնաւ տեղեկ չըլլալը յայտնուեցաւ վրայ խորհրդականներուն միտքը կանգնի կ'երթայ. օրինաւոր հետաքրքրութիւն մը կուգայ բանին ստույգ իմանալու. ուստի իշտ էֆէնտիին գատախաղ եղող կնոջը հետ մէկ տեղ հետեւեցին ալ իրենց կողմէն մարդ գնելով կնոջը մօրաքոյրին կը խրկեն որ ասոյքը հասկնային: Այս կ'ընէ իշտ էֆէնտիին տեսնելով իւր մտ խաթունին կ'ըսէ. յիրաւի այս էֆէնտիին ալ որ տեսնէ նէ՛ քու երկիրը կարծելով կը խաբուի. իրաւրու շատ նման են. ամենեւին տարբերութիւն չունին. բայց քու երկանդ առջի առաջներուն մէկը պակաս էր. ասոր առաջները լըման են: Այս նշանաւ բաւական կ'ըլլայ որ խաթունին իշտ էֆէնտիին թող կուտայ. և կ'երթայ սխալած ըլլալը զապիկէի խորհրդականներուն կը պատմէ:

— Երբեք չարթու հինգ շաբթի իրիկուն շաբթի կուշուած ձաթին ձէմիշին մէջ սպանուած մարդ մը կ'ուտուանք գտնուեցան, պարկի մը մէջ փակուած:

Զապիկէի խաթունին պէս այս բանը իսկոյն իւր պարտաւորութիւնները կատարեց և առ այժմ այս չափ մը հասկնալու որ այս սպանուած մարդը իմա մէկ խաթուն բնակող տաճիկ փաճառական մըն է եղած որ թուղթով խուսար խաղալով իւր ընկերներուն հետ առջի իրիկունը և չափազանց ըստակ փառքեղով անանցմէ, այն ըստակը իւր արեանը գին ընել ուղերէն ընկերները: Հիմա ընկերները բանտ են, այս եղբունգործութեան գատախաղ ինչպէս կարուելը հետեւեալ թուովին կ'իմացուեն:

Բանի որ ըստակով թուղթ խաղալու անիծեալ սովորութիւնը չի վերնայ նէ, ասանկ սոսկալի լըս բերուն ալ վերջը չի գար:

— Կատարեցին սա ցաւալի լըս առինք: Այն բաղադրի սուրբ Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ տէր Սիմա քահանային տունը անցած հինգ շաբթի գիրէր (նոյնմբեր 27) քանի մի գող կը մանեն. յիշեալ քահանային և անոր հոգեգաւակ կարգած աղիկը և իրմիջի համար բռնուած օտար կ'ին մը, որ ասանկ մէջ այն գիրէրը այս երեքէն զատ մարդ չկայ եղեր, կը մեռցնեն. ասանկ մէջ ինչ որ կը գրուեն նէ կը կարգադրեն կ'առնեն կ'երթան: Հաջորդ օրը բանը կ'իմացուի. և որի վրայ կ'ստիպու ընելու օրինաւոր պատճառ մը կ'ընար ըլլալ նէ՛ անանկներէն քանի մը հոգի քաղաքին Գալիլէ ձեռք կը ձգէ և քննութեան կ'առնէ: Այս միջոցաւ կը յուսաց:

ուի որ այս չարագործները երկար տուն չեն կրնար արդարութեան ձեռքէն ազատ մնալ:

— Երբեք չարթու ծանուցիք, որ Կապուտի կուսակալ բարձրագոյն Սահման լըս փաշա յին տղան Կարահիմ փաշան Կարօլի կը գտնուի: Երբեք ետքը առած լըս խաթունին իմացանք որ՝ Կարօլի երկար ժամանակ կենալ չէ ուղեր կուտուելու թուութեանը բռնած կերպին ներդաշնակ, որովհետեւ նաւահանգիստը մոտոմ ատենը Կապուտի գրչակ բացեր էր իր գտնուած քառաւիյն նաւը. և Կարօլի կողմէն պատշաճաւոր կերպով թնդանող նետելով բարեւել եղած չէր. թէպէտ ինքը իրեն ինկածը ըրեր էր:

— Պ. Լալլման և Պ. Լալլման Պարէ, որ Դըռնանքը տէրութեան կողմէն Պարութի կողմը խրկուեցան քանի մը հարկաւոր տեղեկութիւններ տալու համար, հոկտեմբեր 24 ին Պարութի հետ մեր են. և այն տեղի կուտակալ բարձրագոյն Սահման փաշային ասոնք շատ սիրով և յարգութեամբ ընդունել է:

ԱՐՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԱՒԱ: Կոմեր կոմը, որուն համար անկէց առաջ պատմեր էինք թէ իր անտառին ծառերուն մէկուն վրայէն չոր ձեղերը ժողովուրդ համար ծառն եղած աղքատ աղայ մը ինքնիշխան զարկաւ. և բռնանցին բանտը տարին որ գատախաղ ըլլալով արժանի եղած պատիժը ստուի. Սէն օմերի գատախաղը տարուեցաւ. և վճիռ եղաւ որ երկու ամիս բանտը կենայ, և 200 ֆունտը (830 զուգու) առաջանք տայ: Կոմը բանտը երթալէն առաջ ուղեց մէկ անգամ մը անտառը երթալ. գնաց այն ծառին քով որ տեղ որ աղան զարկեր էր, հոն աղօթք ընելու պէս քիչ մը տուն կեցաւ. ետքը իր ձեռքի հըրաղէնքը իր սրտին բռնեց կրակ ըրաւ, ինքը զինք մեռցուց: Այս անձնատապալութիւն շատ աղքատութիւն տուաւ այն տեղացւոց:

ԱՆԳԱՒԱ: Ինկիլիդ վարպետները գրեթէ ամէն օր մէկ մէկ նոր արուեստաշէն բաներ կը հընարեն. և ամենուն մէջն ալ սովորութիւն եղածի պէս բան մըն է, որ շինածներուն մէկ մէկ հատը ինկիլիդ թափուհիին ընծայ կը խրկեն: Թափուհիին ալ ասոնց ձիւղ գնէն քանի մը խաթ առելի պարգեւ կուտայ: Այս ետքը չգալը տեսնելով, և խորհելով որ ասոնք խել մը պարագայ ծախքեր են, մօտեւր յայտարարութիւն մը հանեց որ ոչ ինքը, և ոչ իր թագաւորական ազգատոհմէն մէկը՝ ասանկ ընծայ պիտի չընդունի:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ: Կահաբա կայսեր երկրորդ զաւակ Կոտանդին մեծ դուքսը Սաքս Լըքենպուրի իշխանին սղկանը հետ նշանուած ըլլալով, աղիկը սեպտեմբեր 4 ին Պետրքուրգ հասաւ իր ընտանեօքը և պարագայից, և յաջորդ կիրակի օրը սեպտեմբեր 5 ին պակին հանգէսը կատարեցաւ:

— Հին ժամանակէ ի վեր Ռուսաց կառավարութեան սովորութիւնն է եղեր որ, տէրութեան եւ կամուսնի տէրութեան պէտք եղած ծախքերը ըլլալով՝ սրբան ստակ եկեղեցւոյ նէ, Պետրքուրգ քաղաքին մէջ յատուկ տար համար շինուած բերդի մը մէջ կը պահեն, հոն կը մնայ եղեր: Այս տարուան եկամուտէն ծախքերը ըլլալէն ետքը եկեղեցւոյ տաւ:

Օգոստոսի 4 ին Կարգին գերի մը պէս աւարդաբար զինքէն մերկացուցած ծախքայ եղաւ իր աքաղաղութեանը. իր հետն էին Պերքուրգ, Սիմ, Թոմ, Կարօլ, Լաւ - Գալա մօտերէն: Գալա զիս առնելէն անցնելու ատենը, բարեւեց զինքը անգաման. Սիմի Գալալի, Լաւ, Թէ որ քանի մը ուսումնարաններ պակաս ըլլային նէ, գեաւաւորներն տեղը կ'ընային: Այս հարգաւոր, կան ողջուն անհուն Ուիլիսոսին մէջէն բարեկամ երկրի մը տուած, որուն նմանը տեսնով թշուառութեան մըն ալ ըրեր էր (Կարօլ Սիմարգ) մը. սեմ էր ու սրտաբէկ:

Մէկ ու կէս ամիս ծանաղարհնորութիւնէ ետեւ, Կարգին հասաւ իր աքաղաղ:

Այս բնութեան կողմէն ծովագրքը բարձր ժայռի մը վրայ ցրուած շէնք մը կայ լոնկիւտ անուամբ, խաւար, խոնար, և խիտ անբարեխառն օդով: Այս օդը շատ անգամ նոյն խիտ անգողաց մահաբեր է, և քանի անգամ փառաւորէն և ունի շատ քառասուն տարւելուն առել չեն ապրիր: Լոնկիւտային կիսման տեւտակ տեսակ յանդարտամահ հիւանդութիւններ կը տարնէ. ամբողջ ու սրտաբէկներ անք մըն ալ ունի. չորս կողմը դահլիճ ժայռեր ու անոնց տար ահաբէն Ուիլիսոս մը անծայր, միշտ ալ կ'ուտուի: Նէ շարժած, միշտ յուսահատութեան հայել: Ահա աս տեղն է որ մեր թշուառ գիւցաղին բնակութիւնը եղաւ: Արան շատ չանցած Կարգինին տաղ:

Թուրքները մէկէն աւերելու նշաններ տուաւ: Ուստի և իրաւամբ կ'ըսէր. « Երբեք մի մահուան գործիք փոխել »: Չգուշուելով որ օր վրան կ'առնէր, և ոչ ձի հիմնելու հրաման ունէր, կարծես թէ անդիլիսան բռնուոր կառավարութիւնը կը փախեր որ չըլլալ թէ իր գերին ժայռերն ու ծովը անցին, և նոր Ստաւաղը, չըլլային խաղա՛ խաղա՛ք կըրծանէ: Արաբ Հեղինէն առնել իշխանը Գալիլէին փոխելով, տեղը անցաւ. Հիւստին-Լով չար ու անհաշտ թշուառ ըրաւ Գալիլայցոյ: Այս օրը Կարգինին շարժարարքը աւելցան: Այս մարդը սուտ արհամարհութիւններով Կարգինին իր Լաւ - Գալա մօտերէն բարեկամէն ու Օ' Մարա հաւա տարիմ բռնելէն զինքէն ետքը, արգիլեց անորնու ինչ և ինչ հաղորդակութիւն կ'ընէր հետ, կ'ընէ մէն ու որդիին երեւոյ նմանները, ինչպէս նախ ինքնուր զրեքը կամ օրադիւրսը. միայն թէ անոնց մէջ իրեն գէտ կ'ըսէ անարգութիւն մը ըլլալ նէ, չուտով ձեռքը կը հաղորդէր, որպէս զի ամէն կերպով վշտը աւելնայ: Ուստի Կարգինին միայն զրեք թիւով փոխուի զարգանքը իր անցնէն յիշատակն էր, և բուն վրայ ալ իրենց կ'ըսէր Կարգինին ինչ որ կ'ընէր. և անոր և ինքը գիր կը գրային. Սաքս Հեղինէն յապարհաբար աս աշխատութեան որը տուէր է, անորն ու շնորհակալ զանձ մը, որուն մէջ իր ու իրենց բուն ամէն գործոց անկողնակց զիմը կը կարգանք ու ինչպէս այս օրս հետաքրք:

Թուրքները մէկէն նոր ծանոթութիւններ անկէց կը քաղէր:

Կարգին տարին մը չափ առանց բռնել մնաց. օրին փառաւոր աղբարութիւնը վրան աղիկ մը ներգործէն ու թղթախաղ լինէն զարնուէն վրէժն էր որ Կարգինին հաղորդակց բռնելը իրեն խրկուեցաւ: Արաբներին հետ առաջին տեսութիւնը սիրաւ խնայուցաւ. կ'ընէին ու որդիին լըսեր հաղորդէն ետեւ, երբ զաւակին պատկերը առաւ, առնելը ընցաւ: Սիմի օրգեակ, Լաւ, Թէ որ քաղաքային խորամանկութեան մը զոր չըլլայ նէ, իր ծնողին անարժան պիտի չըլլայ ոչ Ու վրան տիրած արտաւթիւնը փառաւոր համար, առաւ Ռաֆին մը ու Կարգինին կտոր մը կարգանքին, աս տեղը բուն որ հասաւ:

Կերթայի որդւոյ արգիլուած տեղը. . . Հեղինէն ու Տրոյային մնացած միակ իմ յայտը. . .

Այս օրը գեաւ գրեւ չեմ որդեակը. Զի կրցաւ բռնել վրանի պէս աչքէն վաղած իրաւունք արտաւթը:

Արաբները իրաւ իր խեղճ հիւանդը խառնել մեծ փութով ու կարեկցութեամբ, հիւանդութիւնը ինչպէս 1821 թիւ տարւան մէջ վրան շատ տիրելու արմատացի էր:

Օր մը աս բռնելը քաղցրութեամբ յանդիմանեց զինքը ապագայում գեղը շահուելուն համար. Զին գի:

տեր, պատասխանը Կարգինին, որ Կարգինին իմ գիւ կ'ուզէ, պէտք չի որ իրեն շատ ուղաւոր տամ: Ուրիշ օր մըն ալ, երկրորդ քաղաք գեղեցիկ լըսալով, Լաւ, Թէ որ տարի առաջ աս օրս Կարգին էի, և երկրորդ անգամ էր, մէ, թէ որ տեսնայի ան ամ պէրը եւ կ'ընտանայի: Ու բռնելէն ձեռքը կարծիքն իրան գնելով, հոն լըսաւ, Հոս գահճին գահակը խօթեցին ու բերանը մէջ կտորեցին:

Կարգին աւրիշ օր մը յիշելով վաթիւրդի պատերազմը, վաթիւրդ, Լաւ, օր շիրմութեան, օր թշուառութեան. . . Ահ, ինչ՞ Գալալի, սարսափեղ փեղ օրապատմը, որուն մէջ իրեք օր իրեք յաղթութիւն կարգանքի, որ անշուշտ ինչ էին թէ որ աւան մարդ իր պարագը կատարէր, հրամայանէր ընէր, գրած կարգաւորութիւն պահէր: Բայց յաղթութեան փառք յաւիտան պիտի մնայ, և յաղթութեան ինչպէս գեղեցիկ տալը պիտի անցնի:

Հիւանդութիւնը երկարով ծանրացաւ վրան. Բայց երբեք երբեք ինչ մը ատեն վրայ կուգար, ու նորէն կը գէշանէր:

Օր մը իրեւ թէ մարդարեւանով մը կ'ընէր բռնել. « Երբեք քրոջն առնէն (աս իշխանուհին նոր մեռել էր) երթալու առաջին ընտանեկցը ան մեծ Կարգինն է, որն որ լինէր կը ցաղի, կը ծուր բռնէր տալը, և ասկոյն գեաւ Կարգինն ահ ու գող մէջ կը բռնէ: Եւ իրեք. օրով հետեւ 1820 ին Սաքսիւն ու Կարգին խառնութիւնները Կարգին:

ամեն Հայոց եկեղեցիներուն լըուծեանը նախ իմաց տրուի այս ուրախաբան լըուծը և յետոյ նոյն աղօթքը կրկնելու համար մերտօրին Պատրիարքական կոն-գրակը կարգադրուի բայց մէջի միտքերը առաւել ըն-գարծակաւոյն կերպով բացատրուած ըլլալով . ինչպէս որ անցեալ կիւրակէ ամէն եկեղեցի աղգա-լին ժողովքին այս գովելի կամքը կատարելու համար այս հետեւեալ ընդարձակաւոյն կոնգրակ կարգա-ցուցաւ :

« Ի Տէր Սատթէոս Արքեպիսկոպոսէ և Պատրի-արքէ մեծի արքայանիստ մայրաքաղաքիս Կոստան-դնուպօլսոյ՝ գիտութիւն լիցի համօրէն լըուծեան սուրբ Եկեղեցւոյ :

Հայտնի է բարեպաշտութեան ձերում, որ մեր սիրելի Հայրենիքը՝ Հայաստան աշխարհը՝ որ ամե-նայն աշխարհաց և աղգաց առջեւ Հայոց աղգիս պարծանք մըն էր իրեն անհամեմատ և անման ձիւ-բերովը , այսքան հարկերաւոր տարիներէ ՚ի վեր ա-պստամբ և աշխարհաւոր Քրդաց անողորմ և ան-գուլթ բռնակալներուն ձեռքը ինկած մասնորմա՞ծ , աւերակ և անապատ էր դարձեր . և անմուռն բար-բառով կուրար կ'ողբար իւր սիրելի գաւառները՝ ողորմելի աղգս Հայոց , որ այն մարդակերպ գաղան-ներուն պատառող ժանեացը որս ինկած էին տա-րաբաղդութեամբ :

Եւ որովհետեւ ամենողորմ Մտուած իսպառ-չի ձգեր իւր ժողովուրդը անտանելի գերութեան մէջ , ինչպէս օրինակ է մեզի Սարայլըացոց աղատու-թիւնը եգիպտացոց գերութենէն . նայեցաւ եր-կինքէն Հայոց աշխարհին վրայ , որ աս վայրենի Քրդաց անասուններուն արօտ և ճարակ էր եղեր . և իւր առաջնատեղը Սարայլըն ամենագեղեցիկ բը-նակութիւնը աս գաղաններուն որջ էր դարձեր . յիշեց իւր բարերար կամօքը Հայի նահապետին աստուածաբաշտութեան եռանդը , որ աշխարհիս մէջ առաջին կուսպաշտութեան հեղինակ՝ բարե-լնեան աշտարակին վրայ պարծենցող Բէլը՝ իւր աստուածապօր աղեղովը զարկաւ գետինը փռեց անոր վիթխարի մարմինը :

Աս անման և գեղեցիկ աշխարհը՝ հիմա ասանի անողորմ բռնակալներուն ձեռքը սղորմելի տեսնե-լով , գթացաւ ողորմեցաւ իւր աստուածային ան-հուն բարերար կամօքը . շարժեց ՚ի գուլթ և ՚ի կա-րեկցութիւն՝ բարեգուլթ և բարեխնամ Սուլթան Կարալի Սէիտ Սէիտի մերայ բարեխնամ և ողոր-մած բնաւորութիւնը , որ իւր օգոստոսիս կայսերա-կան վեհափառութիւնը հրամայեց աս աշխարհին ա-ղատութիւն այն անիրաւ բռնակալներուն ձեռքէն :

Եւ որովհետեւ աս բարերարութիւնը յատկապէս Հայոց աղգին վերաբերեալ է , մենք ալ պարտաւո-րեցանք երախտագիտութեան օրինօք զիշեր ցերեկ հսկում աղօթք և պաղատանք ընել առ Մտուած , որ իւր ամենակարող Աջը՝ հովանի և օգնական ընէ Տէրութեան հնազանդ՝ և բարեկարգ՝ և արիաբար պատերազմող զօրաց բանակին :

Օրհնեալ է Մտուած , և օրհնեալ է Աջ նորա ամենազօր և ամենայաղթ , որ լսելով գաղատան անմեղ տղայոց թոխալիսու բարեբանութիւնը , և Քահանայից յատուկ և ջերմեռանդ արտասուելից և բաղկատարած բարեմաղթութիւնը , ձգեց վախ-կալի երկիւղ մը թշնամաց խումբերուն մէջ , կորագը-լուի ըրաւ այն բռնակալներուն գլխաւորները խան Սահմուրը և Վեոտիսիան պէյը , որոնք ընդհանուր զօրապետին ձեռքը ինկած՝ յուսահատ և ամօթա-հար , իրենց կենացը խնայել կը խնդրէին . և շնոր-հեց աս մեծապանծ և սքանչելի յաղթութիւնը նո-րին կայսերական վեհափառութեան բարձր Անու-նին և հզօր հրամանին , որով և աղատեցաւ Հայ-աստան աշխարհը աս գառն վիճակէն՝ աս անտանելի գերութենէն . և կը յուսամք որ , այսուհետեւ կը նորոգի կը պայծառանայ , և իւր առաջին սքանչելի տեսիլը և գեղեցիկութիւնը՝ կ'ըստանայ շնորհիւ բա-րեգուլթ և ողորմած Արքայիս մերայ աշխարհաջն մարդասէր բնաւորութեանը :

Տեսէք հիմա և մտածեցէք այս առաջնկայ խօս-քիս վրայ , որ պիտի ծանուցանեմ ձեզ ամենեցուն . որ որքան մտածէք , այնչափ աւելի պիտի զարմանաք և աղչելք վեհափառ թագաւորին մերայ անհամեմատ սիրայն և յատուկ խնամքը առաւելութեանը , որ ունի Հայոց աղգին վրայ . փասն զի նորին կայսերա-կան վեհափառութիւնը լսելով և իմանալով մեր բաղկատարած աղօթքը և խնդրածքը՝ որ ըրինք աս յաղթութեան համար , և մեր ուրախութիւնը և անպատմելի խնդութիւնը առաւել ևս շաղկունել ուղեւոր , և ինքն ալ ուրախակից ըլլալով մեզի , ամ-տոյս նոյնմբերի 22 ին շաբաթ օրը՝ իւր առաջնկայ սիրելի Պաշտօնատարներէն հաւատարիմ մէկուն ձեռքը հրաման խրկեց նուաստութեանս ՚ի Պառ-րիաբարանդ , ըսելով :

« Ձեր աղօթքը և խնդրածքը՝ որ ըրիք իմ աս ուրախալից յաղթութեանս վրայ , լսեց Մտուած

» և ընդունեց , և շնորհք ըրաւ իմ թագաւորութեան ու այս փառաւոր յաղթութիւնը , որուն կը բաղձայի ՚ի իմ Մտուածաւանդ հպատակներուս կատարեալ ՚ի հանգստութեանը համար : Արդ՝ դուն Պատրիարք ողբալ բոլոր աղգիք խապար տաս և իմացընես , որ հես ալ ուրախ եմ ձեզի հետ , և ընդունելի եղաւ ՚ի իմ թագաւորութեան ձեր կատարեալ հաւատար-նութեան սէրը և փափաքը , և ՚իմ փառահեղ ՚ի թագաւորութեանս առջեւ ներկայացեալ տեսածի ու պէս եմ ձեր բարեմաղթութեան հանդէսը՝ որ ըրիք ու կ'ընէք . Մտուած ամենաբարին իւր շնորհքը ուղահպանէ զձեզ զամենեւին » :

Օրհմայեք այժմ աս սքանչելի մարդասիրութեան վրայ՝ որ ունի վեհափառ թագաւորը իւր հաւա-տարիմ հպատակ աղգաց վրայ , և աս ամենառատ բարերարութեանս համար տօն աղատութեան կա-տարեցէք միաբան խնդրուածովք և շնորհակալու-թեամբք առ Մտուած , ըսենք ամենքս միաբերան , կեցցէ՛ք բարեգուլթ և բարեխաղթ ձեւքթթութեան Սու-լթան Կարալի Սէիտի խան Ինքնակալ Կայսր և թագ-աւորն մեր . Կեցցէ՛ք Տէրութիւն Սոմէթիւն Վալիտէ Սուլթան Կարալի Սէիտի մայր նորին վեհափառու-թեան . Կեցցէ՛ք Կայսերադար՝ և ձերանաճնունդ Տէրութեան Կահնապետ Շահադաթը Արքայիս մերայ ՚ի պարծանս հզօր Օսմանեան թագաւորու-թեան . Այլն Անեղին հովանի և օգնական լիցի ՚ի վերայ նորին վեհափառութեան . զօրացուցէ և կարողացուցէ զբարձրապատիւ և զվեհամախալ Մա-խարաթ Տէրութեանն ՚ի պաշտօն փառաւորութե-ն իւրեանց . և զաղգս Հայոց ընդ հովանեաւ քաղցր աչաց նորին պահեցէ և պահպանեցէ ՚ի խնամս ողորմութեան իւրոյ :

Շնորհք և մարդասիրութեամբ Տեսուն մերոյ և Փրկչին Հիսուսի Քրիստոսի , որ է օրհնեալ յա-ւիտեանս ամէն :

Կրեցաւ հանդիսաւոր բարեմաղթութեան կոն-գրակ՝ ընդ հովանեաւ Սուրբ Մտուածածնի Սոյր եկեղեցւոյ՝ ՚ի Պատրիարքարանի ամենայն Հայոց , ՚ի Կոստանդնուպօլսոյ 28 Ապրիլի , 1847

ԶԱՆՆԱԳԱՆ ԼՈՒՐԻՆ

Բնական պարմոնիւն : Հնդկաստանի Կարկադա-բաղաքին քով Սոմէթիւն Պէթ ըսուած ախոռը , որ հաղուադիւտ և հետաքրքրութեան արժանի կեն-դանիներ պահելու համար սահմանուած տեղ մըն է , շատ բազմութիւն կ'երթայ ամէն օր , կ'ընէ այն տե-ղի լրագիրը . որովհետեւ հոն մէկ չափահաս կապիկ մը կայ , որ երկու գլուխ ունի , երկուքն ալ հա-ւասար մեծութեամբ , և վրայի գործարանքները ա-մէն կերպով կատարեալ : Թէ՛ մարտուղթիւնը և թէ՛ արեան շըմանը անկանոն բան մը չունի . երկու բերնովն ալ անխորի կ'ուտէ : Եւ թէպէտ այս ա-սանկ բնական կարգի հրէշք մըն է , բայց բնական գործողութիւններուն կանոնաւոր կերպով ըլլալը նայինք նէ՛ կրնայ այս հրէշքը երկար տոնն ապրիլ :

— Օրայն արիւծք : Հոկտեմբեր ամսոյն սկիզբ-ները Ռուսաց արքայանիստ Պետրբուրգ մայրաքա-ղաքը սաստիկ հովով մը ձիւն եկաւ . և որովհետեւ ծառերուն տերեւները տակաւին լատիւս ձեւին , այս հովիւ և ձիւնիս պատճառովը շատ վնաս կրե-ցին ծառերը . և Պետրբուրգի զինարանին հրապա-րակը գտնուած 164 հատ օխուամուրի ծառ կտրե-ցան ինկան . և նոյն քաղաքին մէջէն վաղը ՚ի վա-գետին ջուրը շտտնալով՝ աղււր բեռնաւորած եր-կու նաւ ջուրը կոխելուն համար մէջի աղււրնե-րուն կէսին չափը աւրուեցաւ :

— Երկրապաշտութիւն : Ի իմբուլ քաղաքի մօտ Հաղինտան վիճակի քարոզիչ ուխտեալ Վրէյ ա-նուն անկիւքան քահանայն հոկտեմբեր 17 ին առ-տուանց աստուածային պաշտօնը իր եկեղեցւոյն մէջ կը կատարէ , և շատ մըն ալ տուայ կը մկրտէ : Դամէն երեւէն ետքը՝ ամէն ատեն սովորութիւն կը պահեն պէս կերակուրը կուտէ , և քնանալու կը զրաւկի : Կէս օր անցինքէն ետքը ձայն տալու ե-կողները արիկայ մեռած կը գտնեն : Սէկ ամբողջով մը իր շըլինքը կը տրերէ . և ամբին տակաւին ձեռքէն ինկած ձէր . մատովները քաշուած ըլլալովը : Եւ յիմարական գործիս մէկ սրտածառ մը չի գրու-նուեցաւ : Եւ քարոզչին տարիքը 60 կար :

— Դուանայի տերութեան կողմէն Մարտի նստող գետնանն ալ , Պ . Պրեսոն , հրատապ տեղիէ բըռ-նուելով կ'երեւի որ հիւանդութիւնը գլխուն զար-կեր է . որ խենթեցաւ . և այն խենթութե միջոցին ինքզինքը ատրճանակով (տապանձայով) զարկաւ մեռցուց :

— Դոմիլիւնիւն ընկերութիւն : Հայտնի է որ քա-նի մը տարի է որ այս անուանով ընկերութիւն մը հաստատած է Եւրոպայի շատ տեղեր . որուն ըն-կեր գրողները խրմուսը չեն խմեր . և այս ընկե-րութիւնն՝ որ սկիզբը Իւլանայէն եղաւ Հ . Սա-

թէօ հռոմէադաւան քահանային ջանիւքը , բոլոր Եւրոպա օրէ օր տարածելու և շատնալու վրայ է : Եւ ընկերութեան երեք փոխանները ՚ի միջոտա-նէն և Հօրանայէն և Ինկիլթեռայի Սքոթիա գաւառէն մէկ տեղ գալով՝ ՚ի միջոտանի Պրոնս-վիթ քաղաքը ժողովուեցան հոկտեմբեր 11 ին . և քա-նի մը կերպեր և տնօրէնութիւններ առաջարկեցին որ ընկերութիւնը աւելի տարածուի , և առաջար-կուած կերպերը ամենն ալ ընդունելի եղան : Ու-րիշ բաներուն հետ այս ալ վճռեցին , որ ամէն տեղ մարդիկ խրկուին , զինովընող խմելքներէն ետ կե-նալու յորդորելու համար հասարակութիւնը . և այս մարդիկ ջանան ամէն տեղի կառավարութիւնը յորդորելու , որ գետնի խնձորէն օղի հանելու թող չի տան . որովհետեւ այն օգտակար արմատէն ասանկ վնասակար սկիւք մը հանելը ուրիշ բան չէ , բայց եթէ հայը թոյնի փոխել , կամ աղքատնե-րուն ձեռքէն հայը առնել և անոր տեղը մահա-ցուցիլ թոյն տալ է : Հայտնի է որ Եւրոպայի մէջ մանաւանդ հիւսիսային կողման ցուրտ երկիրները շատ տեղ աղքատ մարդիկ ցարենի հայ չեն կրնար առնել տեղ ըլլալուն համար , տեղը գետնի խնձոր գործ կ'աճեն . և գետնի խնձորէն օղի հանելու համար պէտք է այն պատուական արմատը անպի-տան ընել , որովհետեւ օղին կամ ուրիշ երեւէն ետքը մնացած գիրտը բոլորովն անպիտան կ'ըլլայ . ուտելու չի գար : Շատ կը փափաքիմք որ այս ժուժ-կալութեան գովելի ընկերութիւնը մեր աղգին մէջ ալ տարածի : Ինկիլթերնիս պիտի կրթեմք նէ՛ առաջ պէտք է որ խելք պակեցընող բանէն ետ կենամք :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Լրագրոյ անցած շաբթուան լրերովը ծանոցիւնք Պօլիէն Լիւրիանայիս , Լիւրիանայիս Պօլիէն Բա-նիէն Կառնիւրան ընկերութեան հասարակութիւն : Ուստի հի-մայ ալ իմ փոխմայն ծանոցիւնը՝ ուրիշ մանրամասն փոխիւ-թիւններ : Նոյնապարհ 40 ժամ պիտի պէտէ . 130 ղե-ռուէն է մարդ գլուխ : Նոյնապարհ մը մանր մանր բանիկը-նայ կ'արը առնել տաւանց ստակ ձեւերը : Եւ Կառնիւրան փոխը Պօլիէն մէջ խառա կ'օրհնէ : Լիւրիանայիս ալ լիւրիէնքիւր ըսուած փոխը :

— Լարիւնայի Կայսրի երկաթաւորին մէջ Լարիւնայի Պարիլիէն և Տաճիլիէն լիւրիւրան լա-փեղիկ ըլլալուն և մանաւանդ Հայիլիէն ալ Բա-փան փոխիւթիւնն ունե-նալուն , Կայսրի երկաթաւորաց քիւրիէն երեւանիս յիշեալ լիւրիւրը արեւելքէն համար իւրեւր աղաւթ խանը Կառնիւրան մըն է հասարակութիւն : Ուստի իմ փոխմայն լիւրիւրը և Կայսր ալ երկաթ-ծառնայիլ անցիւր է նէ լա-փաւոր ամանայիլ կ'ընայ նոյն Կառնիւրան օգտիլ :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պարմարանի Պետրոսի Թերմոմանն

ՊԵՏՕՂԱՌԻ ԵԱԶԸՃԸ ՍՕՔԱԲ

Եւ Կարապան վարձապետ յանգի Կառնիւր արեւելքէն աղաց նախ մարդիկ լիւրան մաշուր ղեռն Կայիլիէն , գաղիլիէն , ի-րալիլիէն , լիւրիւրանիլիէն , աշխարհագրութիւն , արեւան և աղագայի պարմոնիւն , Կայիլիէն ու գաղիլիէն գեղեցիկաբ-րութիւն , Կառնիւրանիլիէն , և քիւրիանիլիէն վարձապետ-իլիէն : Սոնաւորապէս պիտի ջանայ նաեւ աղաց Բարդիւնի կ'ընալիլիէնը որ հիմն է Կառնիւրան . իրեն վարձան է աղ-գիլի Բարիլի ընել , լաւաւորել պաշար . աս այժմ ՚ի պիլիէն Բաւանիլի ընելու պաշարի ուսմանը . Կայիլի մը արիլի փոխիլ-իլիէն վերջը , պիտի աւելցնեն նաեւ Բարդի ուսմանիլիէն , ինչպէս Կառնիւրանիլիէն , իրիւրաւորիլիէն , Կայիլիանիլի-իլիէն , արմաւանիլիէն , Բաւանիլիէն , ուրաւագրու-իլիէն (ընելիլ) և այլն և այլն :

Լիւրիւրան արեւելքի աւելի պիտի ջանայ . աս պարը ուս-մանիլիէնը արեւելք արեւելք պիտի վարձեն շաբաթը հինգ ղեռ-աւոր . իսկ գաղիլիէնի կամ Կառնիլիէն արեւելքէն շաբաթը Կա-ր . Եւրոպայի արեւելքի լաւաւորան պարմաւոր որովհետեւ ՚ի ունէ որ պաշար ղեռն աւորելու , Կարնիւրան մը մը արեւ-լիլիէնի մանաւան մը արեւելք . այսպէս աւելի լաւ իմ Կառնիլի-իլիէն իմ օրէ օր պաշար շաբաթի իր շահուն համար որ Կան ու-երիլիւն և միլի ալ Բան չէ արեւելք : Ուստի իմ յանգիլի արեւելք և ուսմանիլիէն ծանոցայ որ անիլիլի լաւաւոր իրեւց պաշար Կա-ռնիւրանիլիէնի համար աս նոր Կարիլի լաւաւոր . իմ Կա-րայ որ քիւր Կառնիլիւն մը իմ վայելիլի աշխարհիլիէն իրեւց աշխարհայիլ պարիլի , ծանոցայ ու վարձապետի ուրաւագրու-իլիէն , և աղգիլի պարմանիլի իլիւն :

Թերմոմաննի զպարման վարձապետ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԻՍԿՐԻՍ

Զօն . Պր . Տէր Կրկ . Չամբուր
Սիլիլի Լալիլի :

Ի Պարիլի նոր խան :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ՅՈՎԱԿԻՄՈՒ ՄԻԻԿԵՆՏԻՍԵՆ